

Wereldmuseum Amsterdam

Abstract

Het huidige Wereldmuseum Amsterdam, voorheen het Tropenmuseum, is in de negentiende eeuw ontstaan vanuit verschillende koloniale collecties, waaronder die van het voormalige Etnografisch Museum Artis.

Geschiedenis van het museum

Het huidige Wereldmuseum Amsterdam is ontstaan uit het in 1871 opgerichte [Koloniaal Museum](#) in Haarlem. Dit Koloniaal Museum, dat was geïnitieerd door de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid en Handel en was gevestigd in Paviljoen Welgelegen, was in eerste instantie voornamelijk een productenmuseum, waar een verscheidenheid aan koloniale waren, grondstoffen en kunstnijverheid werden tentoongesteld. Dit museum diende de koloniale handel te stimuleren en ondernemers van kennis te voorzien over onder andere mineralen en grondstoffen. Belangrijke schenkers van objecten waren bestuursambtenaren, zoals [Christiaan Snouck Hurgronje](#) en de oud gouverneur van Suriname, [Johann George Otto Stuart von Schmidt auf Altenstadt](#), de Nederlands-Indische Regering, 's Lands Plantentuin in Bogor en verschillende andere handelsondernemingen en bedrijven.

Vanwege ruimtegebrek in Haarlem werd in 1913 besloten de collectie over te dragen aan de in oprichting zijnde Vereeniging Koloniaal Instituut, dat in 1926 haar eigen museum zou openen aan de Mauritskade in Amsterdam, in het pand waar het Wereldmuseum Amsterdam nog altijd gevestigd is. Ook de collectie van het [Etnografisch Museum Artis](#) werd opgenomen in het museum van het Koloniaal Instituut. In 1926 bestond de collectie uit om en nabij 30.000 voorwerpen, waarvan 10.000 uit de Artiscollectie. Het Koloniaal Instituut werd opgedeeld in drie afdelingen, Tropische Producten, Tropische Hygiëne en Volkenkunde, die alledrie een eigen ruimte tot hun beschikking hadden. Het museum voor Tropische Producten werd in de jaren 1960 opgeheven en verschillende objecten zijn op latere momenten overgedragen aan de toenmalige [Landbouwuniversiteit van Wageningen \(tegenwoordig Wageningen University & Research\)](#) en het [Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in Leiden \(tegenwoordig Naturalis Biodiversity Center\)](#).

Na de Tweede Wereldoorlog werd besloten het Koloniaal Instituut om te dopen tot het Indisch Instituut met een Indisch Museum dat volledig gericht was op de betrekkingen tussen Nederland en de koloniën in het oosten en westen. Om die reden werd in 1947 besloten de Afrikaanse collectie van het museum over te dragen aan het toenmalige Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden. Toen na de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog in 1949 de soevereiniteitsoverdracht plaatsvond, zat het Indisch Museum in een lastig parket. Er werd voor gekozen de focus te verbreden naar de volledige 'tropische wereld'. Het Indisch Instituut heette vanaf 1950 het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT) en het bijbehorende museum voortaan het Tropenmuseum. Vanwege deze perspectiefverandering lag de focus in de tweede helft van de twintigste eeuw op het verzamelen van objecten uit de verschillende tropische gebieden. Ook vanuit West Nieuw-Guinea, dat nog tot 1962 een Nederlandse kolonie bleef, kwamen veel objecten naar Amsterdam.

In 2014 werden het Tropenmuseum, Museum Volkenkunde in Leiden, het Afrika Museum in Berg en later het Wereldmuseum in Rotterdam bestuurlijk samengevoegd tot het Nationaal Museum van Wereldculturen. Sinds 2023 gaan deze musea verder onder de gezamenlijke

naam Wereldmuseum.

[image] Het huidige Wereldmuseum Amsterdam ([Sneeuwvlakte](#))

Herkomstonderzoek

De collectie van het Wereldmuseum Amsterdam is binnen de collectie van Wereldmuseum terug te vinden met het kenmerk 'TM', waarbij 'TM-H' staat voor de collectie van het voormalige Koloniaal Museum in Haarlem, en 'TM-A' duidt op de collectie van het Etnografisch Museum Artis. De archieven van het Wereldmuseum Amsterdam tot 1995 zijn via de [archieftoegang 2.20.69](#) (Het archief van het Koninklijk Instituut voor de Tropen) beschikbaar bij het Nationaal Archief in Den Haag. Hierbinnen zijn ook de archieven van het Koloniaal Museum in Haarlem en het Etnografisch Museum Artis opgenomen. De archiefbeschrijving van het Nationaal Archief bevat uitvoerige informatie over de ontstaansgeschiedenis van het Wereldmuseum Amsterdam en hoe het archief is opgebouwd. Het archief tot 1950 is door het KIT zelf gedigitaliseerd en beschikbaar via de collectiedatabase van het Wereldmuseum. Archieven na 1995 bevinden zich nog bij het Wereldmuseum Amsterdam zelf. Ook het Stadsarchief van Amsterdam bevat archiefmateriaal met betrekking tot het tegenwoordige Wereldmuseum Amsterdam binnen het archief van het [Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra](#), hierbij zijn de archieven onder de inventarisnummers 1876 tot en met 1919 met name relevant. Voor meer informatie over het Etnografische Museum Artis, zie de [desbetreffende zoekhulp](#).

Related Aids

- [Bronnen](#)
- [De handel in objecten uit een koloniale context](#)
- [Leger- en marinepersoneel in gekoloniseerde gebieden](#)
- [Wetenschappelijk onderzoek in gekoloniseerde gebieden](#)
- [Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden](#)
- [Etnografisch Museum Artis](#)
- [Wereldmuseum Berg en Dal](#)
- [Wereldmuseum Leiden](#)
- [Wereldmuseum Rotterdam](#)
- [Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Wetenschappen en Kunsten](#)
- [Rijksmuseum Amsterdam](#)
- [Internationale Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling](#)
- [Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch](#)

Primary sources

Archieftoegang:

NL-HaNA, KIT Koninklijk Instituut voor de Tropen, 2.20.69 Archief van het Koninklijk Instituut voor de Tropen tot en met 1995 dat is gedeponeerd bij het Nationaal Archief in Den Haag. Archieven na 1995 zijn nog fysiek aanwezig bij het KIT. De archiefbeschrijving bevat uitvoerige informatie over de geschiedenis van het Wereldmuseum Amsterdam en de opbouw van het archief.

<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.20.69>

Archief:

395 Archief van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra
Archief van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra, de
tegenwoordige dierentuin Artis. Met name de archieven onder de
inventarisnummers 1876 tot en met 1919 zijn interessant in het kader van de
oprichting van het tegenwoordige Wereldmuseum Amsterdam.

<https://archief.amsterdam/inventarissen/details/395/>

Secondary sources

Boek:

Duuren, David van. 125 jaar verzamelen: Tropenmuseum, Amsterdam. Amsterdam: Koninklijk Museum voor de Tropen, 1990. Boek uit 1990 ter ere van het tachtig jarig bestaan van de Vereniging het Koninklijk Instituut voor de Tropen. Beschrijft de op dat moment 125-jarige geschiedenis van de collectie van het Wereldmuseum Amsterdam vanuit het toenmalige heden. Het boek geeft een algemeen overzicht van de ontstaansgeschiedenis van het Wereldmuseum Amsterdam en besteedt extra aandacht aan verschillende afzonderlijke objecten.

<https://search.worldcat.org/title/902015409?oclcNum=902015409>,
WorldCat 902015409, ISBN 9068322311

Boek:

Jans, Huub. Honderd zestig meter Mauritskade: vier eeuwen tropenervaring allegorisch weerspiegeld in de huisvesting van een wetenschappelijk instituut. Amsterdam: Koninklijk Instituut voor de Tropen, 1976. Dun boekje uit 1976 dat vooral aandacht besteed aan de het gebouw van het tegenwoordige Wereldmuseum Amsterdam en het KIT. Aandacht is er voor de ontwikkeling van het gebouw, maar het bevat ook beschrijvingen van verschillende typerende gevelstenen die kenmerkend zijn voor de Europese visie op het Koloniale project in de twintigste eeuw.

<https://search.worldcat.org/title/63449631>, WorldCat 63449631

Boek:

Jans, Huub, en Hans van den Brink. Tropen in Amsterdam: 70 jaar Koninklijk Instituut voor de Tropen. Amsterdam: Terra, 1981. Boek uit 1981 dat de geschiedenis van het Koninklijk Instituut voor de Tropen tot en met 1950 beschrijft. Het boek bevat veel foto's en geeft ook uitvoerige beschrijvingen van uiterlijke en innerlijke kenmerken van het tegenwoordige Wereldmuseum Amsterdam. Ook is er aandacht voor de manier waarop de organisatie van het KIT was ingericht gedurende de eerste decennia.

<https://search.worldcat.org/title/899009074?oclcNum=899009074>,
WorldCat 899009074, ISBN 9062550770

Boek:

Woudsma, J., en Hansje Galesloot. Een markant gebouw in Amsterdam-Oost: het Koninklijk Instituut voor de Tropen. Amsterdam: Koninklijk Instituut voor de Tropen, 1990. Net als het boek van Jans besteedt dit boek uit 1990 voornamelijk

aandacht aan de uiterlijke kenmerken van het tegenwoordige Wereldmuseum Amsterdam. Het boek bevat gedetailleerde informatie over de gevels, de zalen, materialen en de koloniale symboliek van de decoraties die rondom het gebouw zijn te vinden.

<https://search.worldcat.org/title/905775747?oclcNum=905775747>,
[WorldCat 905775747](#), [ISBN 906832229X](#)

Relevant Data

TO BE FILLED

*first edited by Wiebe Reints as original_author on 2024-07-11
last edited by Tom Quist as editor on 2025-06-19*